

IZLAGANJA

Nikola Vranješ

INKULTURACIJA KAO POSTULAT NOVE EVANGELIZACIJE

Doc. dr. sc. Nikola VRANJEŠ
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
Pregledni rad

UDK: 266:316.734/.736[008[001/9:165.1]
[253+255/259+261.1/.8+265+269.4] [282][0.000.25+0.000.261.6]

Primljeno 15. listopada 2015.

Evangelizacija i inkulturacija su usko povezane teme. Ipak, njihovo značenje nosi zasebne oznake koje kao takve valja prepoznati i uvažavati. Kako bi bile pravilno vrednovane i kako bi se njihovi dinamizmi ostvarivali na ispravan način važno je jasno odrediti njihov suodnos. U ovome radu se iz teološko-pastoralne perspektive bavimo upravo time. K tomu, namjera nam je ukazati na važnost inkulturacije u odnosu na cjelovitu evangelizaciju. Sve to zaokruženo je govorom o nekim većim izazovima s obzirom na evangelizaciju i na inkulturaciju u hrvatskoj pastoralnoj i društvenoj stvarnosti danas.

Ključne riječi: evanđelje, evangelizacija, inkulturacija, kultura, Crkva, naviještanje.

* * *

Uvod

Uočiti i preciznije odrediti značenje inkulturacije u odnosu na evangelizaciju nužno najprije podrazumijeva ukazivanje na značenje i suodnos tih dvaju pojmova.¹ Riječ je o stvarnostima neodvojivo povezanim i međusobno određujućim. U njihovim dinamizmima susreću se evanđelje i kultura, ili bolje rečeno kulture. Određiva-

¹ Za detaljnije proučavanje ovog suodnosa, a osobito za istraživanje povijesnog i teološko-pastoralnog razvitka shvaćanja pojma *evangelizacija* više vidi u: Bruno SEVESO, *La pratica della fede. Teologia pastorale nel tempo della Chiesa*, Glossa, Milano, 2010., 325-331.

nje specifičnog sadržaja ovih pojmova kao i razumijevanje njihovih poveznica i međusobne određenosti pomaže ne samo na razini njihovog teoretskog određenja, već i na razini njihovog konkretnog pastoralnog očitovanja i aktualizacije.

1. Evangelizacija i inkulturacija

Evangelizacija je pojam, mogli bismo reći, šireg i prvotnijeg značenja ukoliko se gleda kronološki slijed i širina djelovanja. »Ona je, istodobno, svjedočanstvo i navještaj, riječ i sakrament, poučavanje i zauzimanje.«² Kao takva evangelizacija predstavlja podlogu i uvjet inkulturacije evanđelja. Pojam inkulturacije odnosi se na specifično područje ucjepljivanja evanđeoskih vrednota u kulturu koja je već zahvaćena dinamizmima evangelizacije. Papa Franjo u tome smislu govori o evangeliziranju kulture radi inkulturacije evanđelja.³ Inkulturacija je dakle specifična dimenzija evangelizacije.

Tamo gdje su kroz prvu evangelizaciju ili već dobro određene dinamizme unapredovale evangelizacije utvrđeni temelji življenja i djelovanja po evanđelju može se ostvarivati inkulturacija kao postupan, polagan i dugotrajan proces zasađivanja ili ucjepljivanja evanđeoskih vrednota u kulturu, kao i oplemenjivanje elemenata pojedine kulture tim istim vrednotama.⁴

Putem ovih navoda postaje još jednom očitom dubina značenja inkulturacije za evangelizaciju. Evangelizacija se, u odnosu na društvo i kulturu, u biti ostvaruje zapravo onda kada je zaživjela inkulturacija, tj. kada su evanđeoske vrednote doista postale dio kulture. Upravo proces inkulturacije treba dovesti do toga da se uvidi da evanđelje nije nekakav strani dodatak ljudskoj egzistenciji već da

2 KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći Direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb, 2000., br. 39, (dalje: ODK).

3 Usp. PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o navještanju evanđelja u današnjem svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 163, Zagreb, 2013., br. 69, (dalje: EG).

4 Usp. IVAN PAVAO II, *Redemptoris missio – Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe*, Dokumenti 96, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., br. 52.

joj duboko odgovara i pripada, tj. da su povijest i evanđelje u dubinskom međusobnom suodnosu.⁵

2. Neki preduvjeti i izazovi inkulturacije danas

Inkulturacija, kako smo mogli primijetiti, nije tek jedan događaj niti predstavlja tek nekoliko značajnijih izdvojenih trenutaka djelovanja. Radi se ovdje o cijelom jednom procesu koji ima svoju dinamiku, svoja razlikovna obilježja, kao i svoje preduvjete. I upravo su ti preduvjeti neizostavne postavke od kojih je potrebno krenuti u smjeru proučavanja i konkretnog rješavanja nekih većih problema inkulturacije danas. Ovdje polazimo od temeljnih preduvjeta kako inkulturacije tako i ukupnog evangelizacijskog djelovanja.

2.1. Na osobnoj i zajedničarskoj razini

Slično kao i za samu evangelizaciju, i za inkulturaciju je potrebno ostvariti određene pretpostavke i na osobnoj i na zajedničarskoj razini kršćanskog svjedočenja. Ovi preduvjeti danas se pokazuju posebno značajnim segmentom djelovanja. Kao prvi preduvjet svakako treba istaknuti evangeliziranost samih kršćana. Nerealno je očekivati evangelizacijsko, a pogotovo specifičnije inkulturacijsko djelovanje kršćana koji nisu istinski obraćeni ni evangelizirani, a upravo je to jedan od velikih problema kršćanskog djelovanja danas.⁶ Evangelizacija je najprije pitanje obraćenja i duhovne i kršćanske zrelosti, tj. danas duhovne i pastoralne obnove.⁷ K tomu, djelovati inkulturacijski znači djelovati kompetentno. Drugim riječima, nije dovoljno biti evangeliziran na osobnoj razini već je nužno proći

5 Usp. Sergio LANZA, Ad intra – ad extra, u: PAOLO ASOLAN, *Giona convertito. Paralipomeni di teologia pastorale*, Lateran University Press, Città del Vaticano, 2013., 161.

6 Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Glas Koncila, Zagreb, 2013., 350: »Novoj evangelizaciji, kao ni pastoralu kao takvom, neće pomoći tek dobri programi i projekti. Jasno je da je projektni pristup vrlo važan i u ovoj dimenziji djelovanja. No, evangelizacija je u prvom redu djelo svjedočenja istine, a svjedočenja nema bez osobnog uvjerenja koje se rađa u iskustvu vjere. To je iskustvo iskrena susreta s Bogom u riječi, u molitvi, u sakramentima i u zajedništvu Crkve... Bez te dimenzije osobnog iskustva nije moguće evangelizirati. Evangelizator najprije treba biti svjedok svoga osobnog iskustva Boga, da bi potom mogao evangelizirati druge.«

7 Usp. Salvatore SORECA, »Annunciare«. Per una pastorale decisamente missionaria, u: *Orientamenti pastorali*, LXIII (2015.), 6, 39.

i određeni oblik specifične formacije za neki vid inkulturacijskog djelovanja, što također danas predstavlja izuzetan problem. Danas nisu problem samo manjkavosti s obzirom na dimenzije i dinamiku obraćenja već je ponekad još veći problem manjkava kršćanska formacija zbog koje se ne može ispravno sudjelovati u dinamizmima inkulturacije evanđelja.

Ove naznake vezane uz osobnu razinu kršćanskog svjedočenja i njegove važnosti za inkulturaciju još jednom pokazuju koliko je općenito važan poosobljeni pristup u pastoralu. Bez njega nije moguće dinamično i kreativno inkulturacijsko djelovanje. Inkulturacija se, naime, ostvaruje u zajedničarskoj dimenziji kulture. No, to ostvarivanje za cilj ima promijeniti kulturu konkretnih osoba. Drugim riječima, kultura će biti istinski evangelizirana, ili još preciznije, inkulturacija će se ostvariti u punom smislu onda kada konkretne osobe u vlastitom kulturalnom djelovanju istinski započnu aktualizirati evanđeoske vrednote.

Sažeto rečeno, u određenom se smislu može istaknuti da je upravo sposobnost zauzetog, prikladnog i ustrajnog inkulturacijskog djelovanja pravi pokazatelj dubine i dinamike obraćenja i na osobnoj i na zajedničarskoj razini. Iz te perspektive postaju jasnim pozivi na kršćansku formaciju koja će odgovarati upravo zahtjevima evangelizacije i inkulturacije, jer jedino je to prava kršćanska formacija. »...Nužno je formiranje uvjerenih kršćana, sposobnih susretati i nevjernike tamo gdje oni žive, u njihovim svakodnevnim iskustvima; sposobnih uspostavljati s njima odnose prijateljstva i dijaloga i komunicirati im vlastito iskustvo vjere. Danas je više nego ikad nužna evangelizacija “od kuće do kuće“, poosobljeno, kapilarno prijanjanje uz kršćansku poruku.«⁸

Neodvojivo od ovog prvog preduvjeta važno je istaknuti zajedničarsku crkvenu označnicu djelovanja i to u evangelizacijskom i u inkulturacijskom smislu pod posebnim vidom. Naime, ono što je danas možda najteže ostvarivati s obzirom na ovaj segment djelovanja je aktualizacija istine da je inkulturacija vjere uvijek i inkul-

⁸ Lucio SORAVITO, *Costruire una comunità missionaria che vive »in stato di evangelizzazione«*, u: *Orientamenti pastorali*, 3 (2014.), 15.

turacija Crkve.⁹ Preko inkulturacije se u konačnici izgrađuje Crkva kao zajednica Kristovih učenika sa svojim jasnim povijesnim konturama. Crkva kao zajednica zato je najprije pozvana na ostvarivanje nove unutarnje kvalitete svojega zajedništva budući da je njezino cjelokupno, a to znači i evangelizacijsko i inkulturacijsko djelovanje, određeno činjenicom da je upravo ona najprije kao zajednica, tj. ukoliko i kako je istinska zajednica 'radosna vijest' tj. živo evanđelje.¹⁰ U tome je pogledu Crkva danas potrebna nove kvalitete unutarnjih odnosa između članova zajednice. Značensko iskustvo bratskog zajedništva je ono što u zajednici ponekad najviše manjka. Zajedništvo je često isuviše formalno i neosobno. Rast u zrelosti zajedništva na razini zajednice jednako je važan kao i nastojanje oko kršćanske zrelosti na osobnoj razini života. Štoviše, danas se ponekad može dobiti dojam da su mnogi kršćani itekako napredovali na razini osobne zrelosti, ali da im jako nedostaje zajednički napredak u zrelosti na razini zajednice, tj. s zajednicom i za zajednicu Crkve.

2.1.1. Otvorena i gostoljubiva zajednica

Gore istaknuti preduvjeti inkulturacijskog procesa danas se na poseban način pokazuju zahtjevnim u odnosu na ostvarivanje ne-

9 Osobno iskustvo vjere i obraćenje uvijek nosi i crkvenu označnicu: »Osobno iskustvo uvijek je i crkveno iskustvo, događa se imajući u vidu Crkvu kao zajednicu Kristovih učenika, u okvirima Crkve i na službu njezinom poslanju. Crkveni kriteriji su kriteriji istinskog vjerskog iskustva... Moramo sada postaviti ozbiljno pitanje: je li skrb oko takva osobnog iskustva doista važno područje nove evangelizacije danas?... No, pitanje možemo i proširiti pa se upitati jesu li naše zajednice, osobito one župne, područja nastojanja oko zrele duhovnog iskustva s Bogom? Zasigurno je odgovor na ovo pitanje u velikoj mjeri potvrđan. Toliki pojedinci i župe, kao i druge zajednice trude se oko istinskog života s Bogom. No, isto je tako točno da tolika osobna i zajedničarska iskustva nemaju velikog evangelizacijskog odjeka. To je veliki problem pastoralna. Iskustvo prečesto ostaje na osobnoj razini, ali ne prelazi na područje svjedočanstva. Zato su mnogi kršćani evangelizacijski zatvoreni u sebe, evangeliziraju sami sebe, ali ne i druge. Isto se događa s mnogim župama, ali i zajednicama i pokretima. Glas i djelovanje mnogih pokreta i udruga vjernika jako su zamjetni na unutarcrkvenoj razini, no prema društvu ne nastupaju uvijek evangelizacijski, ili to čine tek u maloj mjeri. Neke udruge i pokreti djeluju evangelizacijski u društvu i to je jako pohvalno i dobro. No, brojni imaju problema s duhovno-molitvenim životom i ispravnosću nauka koji navještaju. Pritom ne želimo generalizirati, već samo istaknuti nosive dimenzije problematike upravo u cilju unaprijeđenja evangelizacijskog djelovanja cijele Crkve. Evangelizatori na osobnoj i na razini zajednice najprije sami moraju biti u stanju iskrene i zrele evangelizacije, tj. osobno proživljena i usvojena evanđelja. Tek tada možemo računati na zrele novu evangelizaciju«, Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, 350-351.

10 Usp. Lucio SORAVITO, *Costruire una comunità missionaria che vive* »in stato di evangelizzazione«, 8.

kih s njima povezanih segmenata zajedništva bez kojih doista nema istinske inkulturacije evanđelja. To se u prvom redu odnosi na činjenicu da je Crkva danas pozvana više nego ikad aktivirati i ostvarivati različite i prilagođene oblike evangelizacijskog djelovanja, pri čemu se gostoljubivost i snaga prihvaćanja sa strane zajednice pokazuju ključnim za ispravnu pojavnost Crkve pred svijetom i za njezino djelovanje.¹¹ Otvorenost i gostoljubivost, tj. spremnost na prihvaćanje i razumijevanje, na strpljivo i ustrajno evangelizacijsko i inkulturacijsko djelovanje za Crkvu je danas jedan od prvih prioriteta.

Sažimajući gore rečeno možemo se pozvati na riječi biskupa talijanske biskupije Adria-Rovigo mons. Lucia Soravita koji, govoreći o nekim važnim preduvjetima istinskog evangelizacijskog djelovanja danas i na osobnoj i na zajedničarskoj razini, ističe da je, posebno u pogledu izgradnje odraslih vjernika, osobito važno: ponovno otkriti Božju prisutnost i djelovanje u osobnom životu i u povijesti (odgajati za smisao za Boga i Boga-s-nama); ponovno otkriti Božju ljubav očitovanu u Isusu Kristu umrlom i uskrsnom ('srce' kršćanske poruke) i kao odgovor naše zalaganje u ljubavi prema braći; poticati obraćenje i odluku za prelaženje puta kršćanskog učenja; ponovno otkriti krsni identitet i crkvenu pripadnost i promovirati jasnu svijest kršćanskog identiteta.¹² Upravo bi se na ove točke trebala primarno fokusirati pastoralna pozornost Crkve, kao i njezina pastoralna projektivnost i njezini potencijali i dinamizmi.

Kako bi se to doista moglo i događati na prikladan način važno je da se otvorenost i gostoljubivost kršćanske zajednice danas dijaloški usmjeri u prvome redu na susret s onim što ljudi egzistencijalno već u sebi nose, a to je u prvom redu težnja za srećom i za ostvarenim životom. Ta težnja (makar često nesvjesno tematizirana) ispravno shvaćena već u sebi predstavlja težnju za Bogom u čijem zajedništvu je čovjekova istinska sreća i ostvarenje. Zato je evangelizaciju i inkulturaciju danas nužno najprije usmjeriti prema povezivanju s čovjekovim temeljnim težnjama.¹³ U tome pogledu valja

11 Usp. *Isto*, 7.

12 *Isto*, 9.

13 Usp. Salvatore SORECA, »Annunciare«. Per una pastorale decisamente missionaria, 37-39.

shvatiti i poticaje pape Franje na djelovanje oko buđenja temeljnih vrednota.¹⁴

2.2. *Spremnost za dinamično i kreativno djelovanje*

Kao jednu od glavnih označnica kulture Drugi vatikanski sabor istaknuo je njezinu promjenjivost, točnije promjenjive uvjete ljudske kulture.¹⁵ Kultura se, dakle, predstavlja kao složena i dinamična stvarnost. Kultura je označena različitim modalitetima promjene. To nadalje upućuje na činjenicu da svako djelovanje u odnosu na kulturu nužno mora uvažavati njezine zakonitosti i dinamizme koji su podložni promjenama.

I u evangelizacijskom djelovanju u tome pogledu treba biti pozoran na ovu činjenicu. Kako bi evangelizacija zaživjela u obliku inkulturacije važno je nastojati oko stalnog osuvremenjivanja djelovanja, otkrivanja uvijek novih izričaja kulture i iznalaženja kreativnih mogućnosti evangelizacijskog približavanja istima. Drugim riječima, u evangelizacijskom smislu vrlo je važno da kršćani budu spremni i sposobni za dinamično i kreativno djelovanje. Djelovanje tog tipa podrazumijeva spremnost za iznalaženje što prikladnijih načina povezivanja evanđeoske poruke s kulturalnim izričajima u konkretnosti povijesnog 'ovdje i sada'.

2.3. *'Izići' u kulturalnom pogledu i djelovati dijaloški i pozitivno-kritički*

Papa Franjo označio je drugačiji način djelovanja Crkve danas kroz sintagmu 'Crkva koja izlazi'.¹⁶ Taj izlazak danas se prvotno treba shvatiti u kulturalnom smislu. Drugim riječima, djelovanje Crkve danas treba usmjeravati u pogledu osnaživanja mogućnosti takvog izražavanja vjere koje će biti kulturalno sposobno prezentirati vjeru u svijetu u kojemu živimo. Ići tamo gdje je čovjek danas u prvom

¹⁴ Usp. EG, br. 74.

¹⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu Gaudium et spes* (7. XII. 1965.), br. 54, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2008., (dalje: GS).

¹⁶ Usp. EG, brr. 1, 20, 23 i dr.

redu znači upravo to.¹⁷ Izlazak dakle, ne samo na zemljopisne periferije, već u prvom redu na one kulturalne i egzistencijalne, preduvjet je inkulturacije evanđelja.

Spremnost na dijalog od ključnog je značenja za inkulturaciju. K tomu nužno je uvažavati činjenicu da evanđelje po sebi ne ovisi niti o jednoj kulturi, a s druge strane da u samim kulturama postoje mnogi istinski pozitivni elementi koji mogu poslužiti kao priprava za inkulturaciju.¹⁸ Kako bi se evangelizacija u ovome pogledu mogla ostvarivati kao inkulturacija nužno je usvajati mudrost kršćanskog evanđeoskog razlučivanja koje u dijaloškoj spremnosti i otvorenosti omogućuje usvajanje pozitivnih elemenata kulturnog napretka, izbjegavanje njegovih pogubnih oznaka nespojivih s evanđeljem, te postizanje jedne uvijek nove teološko-kulturne sinteze kao ploda istinske inkulturacije evanđelja. Upravo su na tome tragu i toliki poticaji pape Franje s obzirom na ovu i s njom povezane teme.¹⁹

3. Realizirati pastoralno-kulturne projekte

Inkulturacija danas, osobito s obzirom na teološko-pastoralnu dimenziju promišljanja i djelovanja, zahtijeva i jedno sasvim posebno preusmjeravanje pastorala, pogotovo što se tiče njegovih projektnih potencijala. Do sada su pastoralni planovi, programi i projekti uglavnom bivali impostirani čisto pastoralno u smislu pretežitog unutarcrkvenog angažmana. Nužno je uz pastoralnu komponentu djelovanja u evangelizacijskom i osobito u specifično inkulturacijskom smislu vezati i kulturalnu komponentu. Bolje rečeno, nužno je osmišljavati i realizirati *pastoralno-kulturalne* projekte.

Ovdje se ne radi tek o “uljepšavanju“ određenih pastoralnih aktivnosti niti o pokušaju dodatnog “kompliciranja“ djelovanja i unošenja nekakve nove strategije. Riječ je u prvom redu o novom načinu shvaćanja, a onda i ostvarivanja pastorala.²⁰ Važno je da se pastoralni djelatnici nauče s tipično crkvenim tj. pastoralnim sadrža-

17 Usp. Sergio LANZA, Ad intra – ad extra, 161.

18 Usp. GS, br. 57.

19 Usp. EG, brr. 11, 46, 73-74. Više o tome vidi u: Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice *Evangelii gaudium* pape Franje, u: *Diacovensia*, 22 (2014.), 4, 447-468.

20 Usp. Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, 338.

jima na skladan i prihvatljiv način povezivati dobre elemente kulture i da ih umiju prenositi na suvremenom čovjeku prihvatljiv način. Upravo to trebalo bi biti moguće putem projekata pastoralno-kulturalnog reda. »Projekt ovog tipa, kao odrednica teoretske i praktične važnosti, predstavlja zapravo dinamičan model pristupa fenomenu kulture, kao i crkvenom djelovanju u odnosu spram nje. Poštujući zahtjeve prikladne teološko-pastoralne metodologije, pastoral ovako može odgovoriti na evangelizacijske zahtjeve u odnosu na kulturu, a s druge strane u sebi postaje dinamičniji i sposobniji u odnosu na brojne izazove koje brze promjene u današnjem društvu pred njega stavljaju. Drugim riječima, putem prikladnog projekta pastoral može dopirati do surječja iskustva i kulture te u njega unositi svjetlo evanđelja.«²¹ A upravo je ovo dopiranje jedna od najvažnijih komponenti inkulturacije budući da je za nju od ključnog značenja skladno povezivanje elemenata tradicije, iskustva i kulture.²²

4. Izazov 'cyberkulture'

Osobito značajno područje crkvenog djelovanja u odnosu prema kulturi je područje tzv. 'cyberkulture,' odnosno pastoralno-kulturalno djelovanje u cyberprostoru koji predstavlja skupnost elektronskih sustava komunikacije koji su bazirani na digitalno posredovanim informacijama.²³ Riječ je zapravo o cijelom jednom poluvirtualnom i virtualnom svijetu u kojemu jednu od ključnih uloga igra uključenost u sklop internetski posredovanih informacija i sadržaja.

Inkulturacija se danas u mnogim svojim segmentima sve više treba odvijati upravo kroz dinamizme cyberkulture. No, važno je pritom da se vjernička prisutnost i djelovanje u tom području ljudske aktivnosti aktualizira na obnovljen i prihvatljiv način. Ta se potreba odnosi i na metodologiju djelovanja i na odabir, te na vremenske intervale prenošenja određenih sadržaja. Suvremeni pokazatelji uka-

21 *Isto.*

22 Usp. Joye GROS, *Theological Reflection. Connecting Faith and Life. Catholic Basics: A Pastoral Ministry Series*, National Conference for Catechetical Leadership – Loyola Press, Chicago, 2002., 7-14.

23 Više o ovoj temi iz teološke perspektive vidi u: Antonio SPADARO, Verso una »cyberteologia«? L'intelligenza della fede nel tempo della Rete, u: *Orientamenti pastorali*, LXI (2013.), 6, 45-53.

zuju na činjenicu da se upravo pod utjecajem sve razvijenijih ograna-
naka cybertehnologije čovjek današnjice našao pred nekoliko iza-
zova koji prenošenje i prihvaćanje dubljih sadržaja življenja (a onih
religijske naravi pogovoto) čine vrlo problematičnim. Kao direktni
produkt razvitka modernih komunikacijskih tehnologija pojavila se
sveprisutna ovisnost čovjeka o njihovim različitim produktima. To
je kao važnu posljedicu ostavilo veliku fragmentiranost čovjeka na
osobnoj i društvenoj razini koja se, između ostalih, prezentira i kroz
tzv. 'krizu pozornosti'.²⁴ K tomu, sve je uočljivija tzv. 'virtualna ovi-
snost,' tj. tendencija polaganog zanemarivanja i slabljenja odnosa
između osoba u stvarnom svijetu i sve zapaženija ovisnost o virtual-
nim odnosima u cyberprostoru. Papa Franjo upozorava na činjenicu
da se tu ne radi više tek o prevelikoj uključenosti u odnose virtualnog
svijeta već o cijeloj jednoj novoj vrsti umjetnih osjećaja, tj. umjetnog
doživljavanja svijeta koje prijeti stvarnim rušenjem međuljudskih
odnosa u realnom svijetu, ali i polaganim razosobljenjem.²⁵ U tome
pogledu upravo istinska i ispravna inkulturacija evanđeoske poruke
i u cyberprostoru predstavlja pravi odgovor kršćana na opasnosti gu-
bljenja istinskih odnosa i povezanosti, osobito unutar same Crkve.

4.1. Inkulturacija putem društvenih mreža

Tome cilju na poseban način pridonosi inkulturacija putem
društvenih mreža koja danas predstavlja sasvim posebno područje
djelovanja. Papa Benedikt XVI. osobito je isticao potrebu spremnosti
na dijalog putem društvenih mreža (*social networks*), zatim važnost
spособnosti korištenja novih jezika u komunikaciji putem njih, kao i

24 Više o tome u pogledu kršćanskog naviještanja danas vidi u: Joseph MELE, *The Sacred Conversation: The Art of Catholic Preaching and The New Evangelization*, Emmaus Road Publishing, Steubenville, 2013., 35-38.

25 PAPA FRANJO, *Laudato si. Enciklika o brizi za zajednički dom*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 169, Zagreb, 2015., br. 47: »...Istodobno postoji težnja da se stvarni odnosi s drugima, sa svim izazovima koje oni uključuju, zamijene nekom vrstom komunikacije putem interneta, koja omogućuje birati ili uklanjati odnose prema vlastitom mišljenju, te se tako često stvara nova vrsta umjetnih osjećaja, koji imaju više veze s uređajima i zaslonima nego s drugim osobama i prirodom. Današnja nam sredstva društvene komunikacije omogućuju međusobnu komunikaciju i dije-
ljenje našega znanja i osjećaja s drugima. Ipak, ona nas katkad onemogućuju da stupimo u izravan
dodir s tjeskobom, strahovima i radostima drugih, kao i sa složenosti njihova osobnog iskustva.
Zbog toga ne bi smjela iznenaditi činjenica da, zajedno s uzbudljivim mogućnostima koje pružaju
ti mediji, rastu duboko i sjetno nezadovoljstvo odnosima s drugim osobama ili štetna izolacija.«

važnost uključivanja elemenata imaginacije i afektivne osjetljivosti onih koji putem ovih mreža žele govoriti o Bogu.²⁶ On u isto vrijeme upozorava na činjenicu razumijevanja digitalnog svijeta ne kao nekog zasebnog i zatvorenog svijeta, već svijeta koji nije ni paralelan ni čisto virtualan i koji čini sasvim konkretni dio života konkretnih osoba, posebno mladih.²⁷ Društvene mreže u tome su pogledu posebno važne zbog toga što unose nove dinamizme komunikacije u međuljudske odnose. »Društvene mreže su plod ljudske interakcije, ali one, sa svoje strane, daju nove forme dinamikama komunikacije koja stvara odnose; pažljivo razumijevanje ovog područja je dakle preduvjet značajnske prisutnosti unutar njega.«²⁸

Pritom je danas važno osobito paziti na činjenicu da se kršćanski govor općenito, a pogotovo u virtualnom prostoru ne sužava tek na pokušaj racionalne argumentacije ili na površno zahvaćanje osjećaja, već da teži istinskom dosezanju srca i cjeline osobe, što definitivno predstavlja jedan od najvećih izazova kršćanskog naviještanja danas.²⁹

U sklopu ovih razmišljanja može se postaviti pitanje kako se doista ostvaruje inkulturacija preko određenih društvenih mreža u Hrvatskoj danas, barem onih najvećih i najutjecajnijih? I nadalje, nije li sadržaj koji katolici nude i promoviraju u najvećoj mjeri "pobožnog" reda? Pritom ovdje ne želimo pridjev 'pobožno' staviti u nikakav negativan kontekst već samo istaknuti činjenicu da se katolička prisutnost na društvenim mrežama u najvećoj mjeri odnosi na sadržaje pobožnog tipa (koji su, jasno, potrebni), dok je prisutnost sadržaja teološko-argumentativnih, u isto vrijeme dijaloških i prvenstveno evangelizacijskih, još uvijek prilično slabo prisutna. Očito je da je nužno puno više poraditi na kvaliteti i samoj sadržajnosti inkulturacijskih sadržaja na društvenim mrežama.

26 BENEDETTO XVI, *Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione*. Messaggio di Benedetto XVI per la VXLII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali, 12 maggio 2015., u: *Orientamenti pastorali*, LXI (2013.), 6, 38-39.

27 Usp. *Isto*, 38.

28 *Isto*.

29 Usp. Piero SCHIAVAZZI, »Uscire«. Per una Chiesa che accompagna il cammino, mettendosi in cammino con la gente, u: *Orientamenti pastorali*, LXIII (2015.), 6, 32.

Nadalje, treba se zapitati uopće o načinu korištenja tzv. novih medija. Pritom je nužno ponovno se osvrnuti na pitanje kvalitete toga korištenja. Istinska evangelizacija ne nastoji ostati na razini prve evangelizacije već sve ljude dobre volje upućivati u punu evangelizaciju, a to znači upućivati hi prema sustavnom upoznavanju kršćanske istine i prema zajedništvu Crkve. To znači da evangelizacija po sebi vodi katehezi, sakramentima i crkvenom zajedništvu, te brojnim oblicima doprinosi tom zajedništvu. Jesu li modeli našeg evangelizacijskog djelovanja u medijima, osobito crkvenim, postavljeni na taj način i ne ostaju li prečesto tek na razini prenošenja informacija ili tek na onoj početnoj razini prve evangelizacije? Postavlja se nadalje pitanje upućuju li suvremeni crkveni načini korištenja medija na širem planu ljude dobre volje na daljnje korake za produbljivanje njihova odnosa s Bogom?³⁰ Uvjereni smo da u ovom pogledu mnogi vrijedni evangelizacijski pokušaji u crkvenim medijima ostaju tek na početnoj razini i stoga je nužno unaprijediti medijsko djelovanje u smislu što cjelovitijeg evangelizacijskog nastojanja na svim razinama.

5. Pučka pobožnost i inkulturacija

Jedno od najširih i mogli bismo reći danas najzahtjevnijih područja s obzirom na istinsku inkulturaciju evanđelja je područje pučke pobožnosti. To je tema kojoj nužno treba posvetiti više prostora budući da se u njoj na različite načine sažimaju i isprepliću mnogi važni elementi inkulturacijskog procesa. K tomu, Crkva upravo pučku pobožnost vidi važnom ne samo za očuvanje vjere Božjeg naroda, već i za promicanje novih inicijativa evangelizacije.³¹ Pučka pobožnost je jedan od prvih i neizostavnih oblika inkulturacije evanđelja.³² Upravo putem pučke pobožnosti evanđeoska poruka dosiže različite

30 U tome pogledu treba se prisjetiti da naši biskupi postavljaju pitanje slično ovomu, a vezano uz odnos za sustavni odgoj primatelja medijskih poruka danas, koji u praksi često ostaje tek na razini improvizacije i početnih pokušaja. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., br. 33.

31 Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji. Načela i smjernice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 64, (dalje: DPPL).

32 Usp. *Isto*, br. 91.

kulturalne oblike života naroda te se kroz procese odgoja vrijednosti te poruke ucjepljuju u sam kulturni identitet.³³ Pučka pobožnost je, dakle, neizostavni segment ukupne evangelizacije, a s time i procesa inkulturacije.

Važnost ovog segmenta crkvenog života za ukupno evangelizacijsko djelovanje Crkve već je u bliže posaborsko vrijeme posebno istaknuo papa Pavao VI.³⁴ Od njegovog interventa o ovoj temi do danas mogli bismo primijetiti da je pučka pobožnost polako prešla na jednu sasvim novu razinu razvitka ne samo u odnosu prema temi i sadržajima inkulturacije, već u odnosu prema pastoralu Crkve kao takvom. Poseban doprinos snažnijem teološko-pastoralnom aktualiziranju teme pučke pobožnosti upravo u odnosu na evangelizaciju i inkulturaciju u naše vrijeme dao je papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* u kojoj o ovome posebno ističe: »U pučkoj pobožnosti, pošto je ona plod inkulturiranog evanđelja, krije se djelotvorna evangelizacijska snaga koju ne smijemo podcjenjivati, jer bismo time propustili prepoznati djelovanje Duha Svetoga. Pozvani smo, radije, poticati je i jačati kako bismo probudili neprestani proces inkulturacije. Izrazi pučke pobožnosti mogu nas puno toga naučiti i, za one koji su ih sposobni čitati, oni su teološko mjesto kojemu moramo posvetiti pozornost, osobito u trenutku u kojemu smjeramo na novu evangelizaciju.«³⁵

Kako bismo razumjeli dubinu ovih papinih riječi u odnosu na značenje pučke pobožnosti za inkulturaciju evanđelja i za ukupnu evangelizaciju treba najprije primijetiti da je pučka pobožnost izraz vjere običnog puka, ali da u isto vrijeme duboko odgovara njegovoj

33 *Isto*, br. 63: »Skladan spoj kršćanske poruke s kulturom nekog naroda koji se često susreće u očitovanjima pučke pobožnosti je drugi razlog zbog kojega Učiteljstvo poštuje pučke pobožnosti. U najizvornijim očitovanjima pučke pobožnosti kršćanska poruka, s jedne strane, usvaja izražajne obrasce kulture određenoga naroda, a s druge strane evanđeoskim sadržajima prožima njezino poimanje života i smrti, slobode, poslanja i ljudske sudbine. Prenošnje kulturalnih izražaja od roditelja na djecu, od naraštaja na naraštaj sa sobom nosi prenošenje kršćanskih načela. U nekim je slučajevima spajanje tako duboko da su elementi, vlastiti kršćanskoj vjeri, postali sastavnice kulturalnoga identiteta nekog naroda. Dostatno je sjetiti se, na primjer, pobožnosti prema Gospodinovoj Majci.«

34 Usp. PAPA PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi – Naviještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 50, Zagreb, 2000., br. 48, (dalje: EN).

35 EG, br. 126.

kulturi, tj. da u određenom smislu izrasta potaknuta i poticajima te kulture. Pritom je važno uočiti da se tu ne radi o kulturi koja bi bila inferiornija u odnosu na kulturu drugih društvenih slojeva; riječ je o tome da je kultura puka jednostavno drugačija. Iz te pozicije postaje razumljivo da kultura puka izražava njegovu duboku dušu i naslijeđe. U odnosu na pučku pobožnost to znači da upravo ona omogućuje istinsku inkulturaciju vjere u kulturu puka i da, pravilo usmjeravana, u svojim različitim izražajnim oblicima može i treba postati zreli plod te iste inkulturacije.³⁶ Štoviše, upravo onda kada vjera puka poprimi zrele izričaje pučke pobožnosti u njezinoj istinskoj teološkoj vrijednosti i ljepoti možemo reći da je inkulturacija evanđelja dosegla srce kulture određenog naroda i da je prožela svakodnevne izričaje njegovog načina življenja.³⁷ Iz te perspektive postaje jasno da je svjesno, zauzeto i odgovorno prakticiranje pučke pobožnosti u određenom smislu pokazatelj i zrelosti vjerskog života.³⁸

Pučka pobožnost je zapravo način življenja i očitovanja vjere puka. U tome pogledu sagledavao ju je već Pavao VI.³⁹ Ona omogućuje najširem broju vjernika jednostavno i u isto vrijeme duboko životno i svakodnevno življenje vjere. Budući da ju karakteriziraju neposrednost, jednostavnost, tjelesni aspekt (npr. fizički dodirnuti relikvije određenog sveca, fizički nositi određeni predmet pobožnosti i sl.), naglašena osjetljivost za ritualnost i sl., pučka pobožnost omogućuje ulaženje cijelim bićem u ozračje svetoga. Ona odgovara širem krugu vjernika kojima su teološki koncepti prilično ili vrlo teško shvatljivi. K tomu, odnos s božanskom dimenzijom je izuzetno neposredan i životan.

U evangelizacijskom i osobito u inkulturacijskom pogledu važno je pozitivno-kritički sagledavati izričaje i stremljenja pučke pobožnosti. U prvom redu valja prihvatiti činjenicu da se ovdje ne radi o nekakvom izdvojenom 'sektoru' pastorala koji će, navodno, jednom nestati ili biti nadiđen. Radi se, naprotiv o jednoj važnoj i

36 Usp. Antonio MASTANTUONO, La pietà popolare da problema a risorsa, u: *Orientamenti pastorali*, 5 (2014.), 37.

37 Usp. *Isto*, 45.

38 Usp. Nikola VRANJEŠ, Pastoral sela, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, CXXXXII (2014.), 2, 20.

39 Usp. EN, br. 48.

sveprožimajućoj dimenziji pastorala koja je uvijek bila i koja će u određenim oblicima uvijek biti prisutna u pastoralu.

U inkulturacijskom smislu očitovanja pučke pobožnosti osobito danas imaju posebno značenje budući da je kultura puka potrebna novih evangelizacijskih impulsa. Naime, upravo pučka pobožnost u svojim različitim izražajnim oblicima omogućuje širem puku da se ponovno vrati i uvijek iznova vraća Bogu kao središtu života. Upravo je ona u ovome pogledu snažan odgovor na tzv. ‘gubljenje središta’ sa strane postmodernog čovjeka,⁴⁰ kao i na tolike druge izazove, a osobito one duhovne naravi.

5.1. Inkulturacija i pučka pobožnost danas

Pučka pobožnost se u našoj domovini u posljednjih nekoliko godina (a u širem smislu i u posljednjih nekoliko desetljeća) nalazi pred sasvim oprečnim pastoralnim pristupima mnogih pojedinaca i skupina u Crkvi, ali i izvan nje. S jedne strane, u odnosu na svoje inkulturacijske potencijale biva omalovažavana zbog brojnih manjkavosti koje brojni njezini praktikanti pokazuju bilo da je riječ o manjkavostima s obzirom na poznavanje nauka i odrednica pastorala Crkve, bilo da se radi o pretjerivanjima i zastranjivanjima na koje upozoravaju i crkveni dokumenti.⁴¹ S druge strane velika većina vjernika koja, pored najvažnijih elemenata crkvenog života, prakticira većinom pučku pobožnost često dolazi u napast gotovo magijskog pristupa ovoj stvarnosti, a otuda dolazi i do tolikih pojava koje više niti ne možemo nazvati istinskom pobožnošću već možda izrazom “pobožnjaštvo“ koje predstavlja negativni i najčešće nesvjesni način iskrivljivanja istinske pobožnosti. Ova dva suprotstavljena pristupa i

40 Usp. Antonio MASTANTUONO, *La pietà popolare da problema a risorsa*, 40.

41 Na opasnosti ovoga tipa upozorava se i u crkvenim dokumentima: »Učiteljstvo, koje na svjetlo iznosi neporecive vrijednosti pučke pobožnosti, ne zaboravlja naznačiti i neke opasnosti koje ju mogu ugroziti: nedostatna prisutnost bitnih elemenata kršćanske vjere kao što je spasenjsko značenje Kristova uskrsnuća, osjećaj pripadnosti Crkvi, osoba i djelovanje božanskoga Duha; nerazmjer između štovanja svetih i svijesti o posvemašnjem gospodstvu Isusa Krista i njegova otajstva; slab izravan dodir sa Svetim pismom; odvajanje od sakramentalnog života Crkve, težnja odjeljivanja bogoštovlja od zauzetosti u kršćanskom životu; utilitarističko poimanje nekih oblika pobožnosti; korištenje “znakova, gesta i obrazaca koji ponekad poprimaju pretjeranu važnost, sve do traženja spektakularnosti;“ u ekstremnim slučajevima i opasnost “da se promiče nastupanje sekta i dovođenje do praznovjerja, magije, fatalizma ili ugnjetavanja“«; DPPL, br. 65.

jedan i drugi na svoj način štete istinskoj pobožnosti i svemu onome pozitivnome što ona predstavlja za inkulturaciju evanđelja.

Kako bi se doskočilo gore opisanim ekstremima važno je najprije uočiti i poštovati prije istaknute temeljne oznake pučke pobožnosti i temeljne dimenzije njezinog značenja za život Crkve. Valja reći da su svi vjernici (a na poseban način većina onih koji spadaju u kategoriju tzv. povremenih praktikanata) barem do neke mjere tijekom života uključeni u različite dinamizme pučke pobožnosti. Ona naime ima različita i često do kraja netematizirana očitovanja. Crkveno učiteljstvo s jedne strane ističe važnost pučke pobožnosti za usvajanje i ostvarivanje evangelizacijskih inicijativa,⁴² ali s druge strane ističe i snažnu potrebu evangelizacije same pučke pobožnosti,⁴³ i to trajne evangelizacije.⁴⁴ Pritom je očito riječ o vrlo bremenitom pothvatu koji zahtijeva vrijeme i strpljivost. »U tome djelu “evangelizacije“ pučke pobožnosti, pastoralna osjetljivost traži hod s puno strpljivosti i mudrim osjećajem za snošljivost nadahnjujući se na metodologiji koju je Crkva u sučeljavanju, bilo s problemima inkulturacije kršćanske vjere i liturgije bilo s pitanjima koja se tiču pučkih pobožnosti, slijedila stoljećima.«⁴⁵

Pučka pobožnost je, dakle, potrebna trajnog vodstva i istinske evangelizacije, a s druge trajnog vrednovanja kao snage koja predstavlja i koja će predstavljati istinski put evangelizacije. Važno je ne omalovažavati je i ne pokušavati je svoditi na nekakvo drugorzredno očitovanje vjere osuđeno na “izumiranje“ jer ona će u nekom svom obliku uvijek predstavljati izričaj vjere puka.⁴⁶

U ovome pogledu valja istaknuti odgovornost samih vjernika laika u smislu raspoloživosti za vodstvo i podršku i na putovima pučke pobožnosti sa strane pastira, ali na poseban način odgovornost pastira za spremnost na vodstvo vjernika u bdijenju *nad* i u upućivanju *u* istinsku pučku pobožnost. U tome smislu osobito je važno najprije prihvaćanje i razumijevanje puno strpljivosti, ali i razlučivanje,

42 Usp. *Isto*, br. 64.

43 Usp. *Isto*, br. 66.

44 Usp. *Isto*, br. 2.

45 *Isto*, br. 66.

46 Usp. Ugo UGHI, *Accogliere e vagliare*, u: *Orientamenti pastorali*, LXII (2014.), 5, 51.

odgoj, duhovno i teološko vodstvo, kao i harmoniziranje s liturgijom i ukupnim životom Crkve.⁴⁷

Zaključak

Evangelizacija i inkulturacija, kao neodvojive i međusobno određujuće stvarnosti, u mnogim svojim segmentima danas se nalaze pred vrlo velikim izazovima. U ovome radu u prvom smo redu ukazali na značenje inkulturacije za ukupnu evangelizaciju, a potom na nužnost suočavanja sa spomenutim izazovima i to u odnosu na sasvim određena područja i segmente djelovanja. U tome pogledu u prvom je redu upozoreno na važnost prikladnog ostvarivanja preduvjeta inkulturacijskog procesa, kako na osobnoj tako i na zajedničarskoj razini djelovanja. Inkulturacija je promotrena i u odnosu na neka specifična pitanja crkvenog zajedništva danas, na neke aspekte pastorala, a posebnim naglaskom na značenju pučke pobožnosti za inkulturaciju i ukupnu evangelizaciju.

---

47 Usp. *Isto*, 53-56.

INCULTURATION AS A POSTULATE OF THE NEW EVANGELIZATION

Summary

The evangelization and inculturation are closely connected subjects, with peculiarities that must be recognized and appreciated. It is important to define their relationship, in order to evaluate them properly and let their dynamisms grow in an appropriate way. In this article we shall deal with this issue, applying the method of pastoral theology. Our goal is to show the importance of inculturation in respect to the entire evangelization. Finally, some notable challenges are pointed out, in respect to the evangelization and inculturation in the contemporary pastoral and social issues in Croatian society.

Key words: Gospel, evangelization, inculturation, culture, Church, announcement.